

ГРЕХ ЊЕНЕ БАБЕ

Владислава Војновић, *Козје уци*, „Дерета”, Београд 2013

Читам роман *Козје уци* и сетим се екранизације (дакако црно-беле) приче *Своџа њела ѓосїодар* Славка Колара, коју сам гледала још као мала, на првом или другом програму РТВ-а. Тражећи помоћ „чрне маге” и савете од својих и мужевљевих ближњих, ћопава Рожа, права јунакиња ове потресне приче, она којој није ни дата прилика да буде „свога тела господар” – која, штавише, у својој јаловој борби да поврати мужа којег није ни задобила, на исто и не помишља – дијалог заснива као словенску антитезу: *Да ли ње њуче? Не њуче! Да ли ње њсује? Не њсује! Па зацїїо њи онда није добар?* гласи јалови разговор у којем сазнајемо да Рожа само жели да је муж заволи. Читајући „српски јуначки роман” *Козје уци* Владиславе Војновић, питам се није ли њена, женска алтернатива мушком, ловачко-потрошачком, солипсистичком свету, управо она латентна еманципација, која, с обзиром на своју природу, мора бити до-некле и комична, као и баба Станојкин савет Стојанки:

Слушај, немој сад да мислиш ништа томе шта ће да буде после. Има дана више него кобасица! Ако ти ово све буде лепо ишло, мож’ и швалера да имаш. Озбиљна сам, Стојанка. Можеш. Али и то немој ништа да срљаш, него ћу ја да те научим кад дође време. Није швалерација за сваког. За то мора да си мајстор. – насмејала се баба за свој грош.

Почела сам, дакле, једном од омиљених тема љубавних романа које, учили су нас вековима на брдовитом Балкану, пишу мушкарци. Ако посматрамо литерарни свет, који из године у годину у све већој мери мимикрира у женско рухо, преузимајући на себе или женски приповедачки глас, перспективу или пак патетичну љубавну причу у којој се слави нимало западњачка женственост, или се иста, са својом пластичношћу, једнообразношћу и испразношћу једноставно описује без имало карикирања, онда се морамо запитати нису ли женске љубавне згоде и незгоде баш она жуђена алтернатива мужаственом, ратоборном, наглашено епском свету који данас живимо? Зашто је потребно читати списатељке попут Јелене Ленголд, Виде Црнчевић Басаре, Мирјане Новаковић, Гордане Тиријанић, Катарине Брајовић, па и, настојају да покажемо, Владиславе Војновић, е да бисмо се махнули лова на велике мушке главе и окренули осмишљавању једног бољег, хуманијег и равноправнијег света, зашто не и патетичног, којег, опет, могу да скроје жене, а да он не буде мерен аршинима мушкости, утилитарности, једном речју, *исїлаїїивосїїи*?

Ако овај увод личи на манифест женским позама за прозу, циљ овог текста је погођен! Јер оно што читамо у роману *Козје уци* Владиславе

Војновић јесте управо погођена смеша хумора и патетике, саморугалаштва и супериорности субјекта који је превазишао себе и стоји мирно, мекећући, једном речју, над властитом судбином. Није ли том мекет козице Тиле у исти мах и ругалица сеоској причи, здравој руралној логици којој се сиромашна јунакиња Стојанка несебично предаје, али и антипод урбаним темама?

Када бих морала да о истој пишем са позиција какве филозофиње, да се, дакле, одредим читам ли у овој причи предсетинираност и стоицизам или активизам који не преза ни од чега, који руши моралне, хришћанске и ине границе, најпосле и властиту аутентичност како би заштитио своје ближње, мислим да не бих знала одговор на питање *who Stojanka really is?* Светица или грешница? Хероина или хладнокрвни убица? Ловац/ловкиња или улов? Оцвала баба или потентна девојка? Неко ко добија директиве или неко ко се на исте позива како би делао по властитом нахођењу? Јер, у свом женском забрану, својеврсном одговору гробарима Топаловићима, том свету који чине једна искусна баба – саветодавац, једна мама која ћутке подноси своју жртву, једна Стојанка, саткана од снова и амбиција, једна Марија која бежи од свега, једна Софија која пати и пуца, једна скајп-снаха и мајка, као и низ бочних јунакиња – једна полицајка, пар улицканих градских дама, међу којима је и урбана списатељица, једна Бојана која спас од мајчинске (не)бриге тражи у боловима, једна Шемса са својим нафорама, тј. парчићима судбине који се пред нама непредвидљиво мрве из дана у дан – могућно је да се и пуцњи, и лов, и хватање, и зечево (ако не баш ведро), срце, чупа без имало милости, зарад сурове борбе за опстанак која од људи чини убице, киднапере, подводаче.

Лош је теже питање добија ли Стојанка као, ако хоћете, позитивна јунакиња – чију позитивност помало јемчи и она стратешко-наративна привилегија убице да говори у првом лицу, а што је свакако вештина са којом се Владислава Војновић храбро изнела – оно што је намеравала? Ако узмемо да су њене амбиције усмерене у правцу обезбеђивања голе егзистенције њене породице чији је она – будући најстаријим женским чланом – заправо стожер, ситуација није нимало повољна. Ако пак сагледамо њен љубавни живот, добровољну жртву коју је поднела зарад, из ове перспективе гледано, „бабиног здравља”, тј. потребе да своју љубав пролонгира и да њена прича увек остане причања достојна – баш као што је исте достојан и Арсеније Његован који јој, попут штафете, додаје марамицу за брисање суза, или Мустафа Маџар на којег се, као сваки писац школован на реалистичкој, балзаковској лектири натурализације, нараторка позива – Стојанка је на чистом добитку управо за причу коју дели са нама, или са Тилом. Јер, ова метафора добро чуване тајне – која око Делиблатске пешчаре тј. усред јужног Баната, у селу у које није закорачила цивилизација оличена у виду *најк/сџарк фешна*, баш

као ни секнд хенд, последњи модни каприц одгојених госпи са Бувљака – нараста у епско, у тај такозвани најраспростарањенији и усмени и писани жанр српске стварности, ако не и књижевности или барем онога што се њоме настоји назвати, у његово височанство Трач, потомка оне стеријанско-сремчевске, Банаћанима добро познате госпође Фаме, која дува у трубе и позива на личну одговорност.

Подвлачим један детаљ који би могао да моју елаборацију навигира у озбиљном смеру: дијалог са Тилом, козом, који прераста у тријалог. Исти се одвија на крајње метатекстуални начин: док се читаоцу предочава да се исти спроводи тако што коза мекеће а Стојанка мисли, ауторка се поиграва могућностима своје наратолошки супериорне позиције коју је срећно изабрала, а која се срећно и духовито колеба између онога што, по Штанцлу, скраћено зовемо ППС и СПП, супериорно се, у маниру једног Фаулса, јављајући у кризним тренуцима да погледа своју јунакињу у очи или да, евентуално, замекеће. Врхунац пародирања теоријских постулата наратологије, егзактне науке, јесте уплитање и унучице Софије, која, такође стручно толмачи Тилино мекетање, те се тако између три ловкиње-саборкиње, надрилекарке, над којима лебди дух прагматичне бабе, успоставља савезништво. И тако се мудрост, као што бива у фолклору, надрилекарству и сличним услужним делатностима, не преноси потоњој генерацији, већ прескаче децу и стиже до унука. Стојанкина мајка је, баш као и Марија, жртва властите заблуде. Стојанка, попут баке Стојанке али и унукe Софије, стрелјачице, још једне наоружане и опас(а)не жене, остаје у селу, остаје у животу, борећи се и помажући другима. Њен лик је онај са којим се читалачка публика – о, избегнимо родну диференцијацију! – крајње идентификује, и када потеже ороз и када сама пресуђује. Баш зато, остале ликове доживљавамо прилично сфуматично: Радослав је чак до те мере „прљав” да његов инцестуозни чин доживљавамо као чисти вишак, а сви остали протагонисти изузев Ловца – мушког парњака „по оружју” али и по јуначком срцу, на чијем се шарму не штеди – те Попа и Софије, који на прави начин демонстрирају Стојанкину супериорност над осталим делом папирнантог човечанства Владиславе Војновић, делују као статисти, чак незграпни, црно-бели (Нежни – Груби, Даца – неименовани Дацин муж, Шумар – Шумарка) рестлови, без којих би се, у крајњој нужди, можда и могло. Но, све наречене примедбе не чине укупни утисак мање успешним, причу мање узбудљивом и провокативном, а Владиславу Војновић мање конкурентном у савременом књижевном животу који баш и није увек свога тела господар, а који укључује и неке од релевантних награда названих махом по мушким писцима.

Драѓана БЕЛЕСЛИЈИН